

The question, devoted to the formation and development of Participial forms in the Ukrainian language, takes a large part in Buzuk's morphological conception. High emphasis is placed on the results of the lingual-historiographical analysis of the verbal and participial forms.

Key words: verb, infinitive, Participle, inflection, lingual-historiographical aspect, present tense.

О.И. Баранова
(г. Горловка)

УДК 81'374:003.034

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКРИПЦІЇ У СУЧАСНИХ ВИМОВНИХ СЛОВНИКАХ

Перш ніж розглянути особливості використання транскрипції як фонетичного алфавіту у сучасних вимовних словниках, розглянемо різні види транскрипційних систем.

Універсальні транскрипційні системи, які багато разів створювались на протязі історії мовознавства для всіх мов світу, можуть бути використані тільки при фонетичній транскрипції, яка намагається позначити всі властивості даного звуку, незалежно від його мовної функції. Універсальні транскрипційні системи разом з цим є джерелом, з якого використовуються знаки для побудови фонематичних транскрипційних систем окремих мов [2, с. 294].

Тобто, ми можемо зазначити, що створення універсальної транскрипційної системи дуже складне завдання. А це означає, що для кожної мови повинна бути своя транскрипційна система.

Вимоги, які можуть бути пред'явлені до універсальної транскрипційної системи з теоритичної точки зору, дуже прості. Вони зводяться до того, що кожному можливому звуковому типу повинно відповідати одне визначене позначення, будь то простий знак – буква або буква з діакритичними знаками [2, с. 294].

Вимоги, які пред'явлені до транскрипційної системи з практичної точки зору, вельми багатобічні. Перш за все, необхідно, щоб вона містила в собі достатню кількість знаків для відображення всієї різноманітності звуків, які можуть зустрітися у різних мовах світу. Транскрипційні знаки повинні характеризуватись наступними властивостями: легкістю запам'ятовування зображення в скорописі; у них повинні бути відсутні елементи, що швидко зношуються. У такій системі не повинно бути дуже схожих знаків, які можуть бути змішані

при читанні. І, нарешті, для того, щоб транскрипція читалась без напруження, всі її знаки повинні бути витримані в одному стилі. Це особливо важко в тому випадку, коли доводиться використовувати букви різних алфавітів [2, с. 294].

Теоретично можливо та практично існують два типи транскрипційних систем: аналітичні та синтетичні. Аналітичні системи прагнуть представити в своїх знаках фонетичну характеристику звуків, що відображають: окремі елементи артикуляції даного звука, дію тих чи інших органів при вимовлянні його [2, с. 294]. З відомих старих аналітичних систем слід згадати дві, які носять дещо різний характер: так звані Visible Speech Белла та Alphabet Йесперсена.

У системі Йесперсена кожен звук позначається не одним знаком, а цілим сполученням букв та цифр. Активні органи позначаються грецькими буквами (α – губи, β – кінчик язика, γ – спинка язика, ϵ – голосові зв'язки), пасивні органи – латинськими літерами (**a** – зовнішній край верхньої губи, **b** – внутрішній край верхньої губи, **c** – зовнішня поверхня зубів, **d** – край зубів, **e** – задня поверхня зубів, **f** – альвіоли і т. д.); ступінь та форму розкриття органів вимови позначають цифрами [2, с. 295].

Аналітичні знаки Йесперсена у зв'язку з їх громіздкістю абсолютно непридатні при транскрибуванні зв'язних текстів [2, с. 295].

Синтетичні транскрипційні системи відображають звуки як певні цілісні величини, не відмічаючи дій окремих органів, з яких складається їх артикуляція. Артикуляційна близькість таких звуків, як приголосні «b» і «d», не знаходить у синтетичних знаках ніякого відображення. Ключем до синтетичних знаків служить знайомство з усіма знаками в цілому і з кожним окремо. Цим, між іншим, синтетичні системи невігдно відрізняються від аналітичних в практичному відношенні. Послідовне проведення синтетичного принципу призвело б до необхідності використовувати таку велику кількість різних букв, що їх би було дуже важко запам'ятати. Тому практично не існує чистих синтетичних систем. Елемент аналітичності присутній у більшій або меншій ступені в будь-якій транскрипційній системі [2, с. 295]. Елементи аналітичності спрощують синтетичні системи, роблять їх більш досконаліми.

Розглянемо особливості використання транскрипції у словнику Даніеля Джоунса English Pronouncing Dictionary (EPD) [1, с. 15]. Дослідивши його, ми можемо стверджувати, що Д. Джоунс використовує у своєму словнику фонетичний алфавіт Міжнародної Фонетичної Асоціації (відомої як IPA). Різновид фонетичної транскрипції англійської мови, який

використовується в цьому словнику, нейтральний. Для більшого розуміння особливостей використання проаналізуємо декілька сторінок:

almost ˈɔ:lmoʊst [ˈɔl-, -məst]. Ми бачимо, що слово представлено чорним кольором, автор виділяє саме слово напівжирним шрифтом, перший фоноваріант слова він подає без квадратних дужок, а в квадратних дужках два інші фоноваріанти вимови, тобто слово *almost* можна вимовити як [ˈɔ:lmoʊst], [ˈɔlmoʊst], [ˈɔ:lməst] або як [ˈɔlməst]. Автор змушений звужувати транскрипцію наскільки це можливо, адже повне написання усіх фоноваріантів займало б більше місця і було б менш зручним. Перший варіант вимови найбільш прийнятий у Південній Англії, і цей варіант є найбільш частотним, інші фоноваріанти теж прийняті, але вони використовуються не часто або в діалектах.

Almroth ˈælmrouθ. У цьому випадку автор показує тільки один фоноваріант слова, тому що це власне ім'я. Автор подає транскрипцію власних імен для того, щоб той, хто вивчає мову, міг знайти правильне написання слова, яке він багато разів чув, але не бачив на письмі.

alms a:mz. В односкладових словах Д. Джоунс не ставить наголос, у цьому випадку теж не показуються інші фоноваріанти вимови.

aloft əˈlɒft [-ˈlɔ:ft]. Ми бачимо, що автор дає нам два варіанти вимови слова *aloft*, у другому варіанті перший склад показано дефісом, тому що він співпадає з вимовою першого варіанта.

E.C. ˈi:ˈsi:. Зустрічаємо абрєвіатуру. Ми можемо зазначити, що вона розташована в алфавітному порядку, згідно з літерами, з яких вона складається, а не в окремому розділі.

Таким чином, словник англійської вимови Д. Джоунса містить наступну інформацію відносно фонетичної структури слова, як центральної одиниці мови:

1. Словник фіксує орфоепічну вимову й особливості діалектної вимови слова, характерні для британського варіанта англійської мови.

2. У словнику використовується широка, фонематична транскрипція для позначення фонічної структури слова.

3. Словник послідовно відображає фоноваріанти слів, які можуть відрізнятися один від одного інвентарем фонем, появою факультативних звуків, змінами акцентного типу слова, або його акцентно-ритмічної моделі.

4. Словник відображає фонетичну структуру не лише широковживаної лексики, але й власних імен (прізвищ, імен, топонімів), спеціалізованої лексики, а саме термінів, що

використовуються у вузьких сферах виробництва та науки. Словник фіксує зміни в фонетичній структурі термінів, які в процесі детерміналізації переходять до складу широкоживаної лексики.

Розглянемо особливості використання транскрипції у сучасному словнику J. C. Wells Longman Pronunciation Dictionary (LPD) [3, с. 8]. Це словник вимови сучасної англійської мови. Він пропонує користувачу два види англійської вимови: Received Pronunciation (RP) та General American. Дослідивши його, ми можемо стверджувати, що Дж. Веллс використовує вузьку фонетичну транскрипцію IPA, відображаючи всі аспекти фонем за допомогою діакритиків. Для кращого розуміння особливостей використання транскрипції розглянемо більш детально декілька сторінок:

get get *gets* gets *getting* ˈgetɪŋ || ˈgetɪŋ
got gɒt || ɡɑ:t *gotten* ˈɡɒt ˈɡɒtən || ˈɡɑ:tən. Ми спостерігаємо використання двох кольорів у словнику. Автор подає саме слово напівжирним шрифтом та чорним кольором, а транскрипцію звичайним шрифтом. У словнику подані дієвідміни дієслова. Тут ми зустрічаємо діакритичний символ «ɸ», що означає дзвінкий звук в американській англійській мові, наприклад, як в *city*. Знак «||» дає нам зрозуміти, що наступний варіант вимови є прийнятним для американського варіанта. Автор дає ці варіанти, тому що вони відмінні від британського. У вимові форми дієслова *gotten* ми знов бачимо діакритичний знак «^ən», який показує особливе забарвлення сонанта. В цьому випадку сонант «n» не є складовим, тому що діакритик «^ə» забирає цю функцію на себе, як голосний звук.

get-at-able get ˈæbəl || geɾ ˈæɾ – тут ми бачимо діакритичні знаки, але в американському варіанті вимови автор не дає транскрипцію третьої частини слова, тому що вона співпадає з британською, замість цього він ставить дефіс. Тобто Gen Am варіант вимови звучить так: «geɾ ˈæɾ əbəl». Автор поділяє слово на склади за допомогою пробілів, таким чином вимова довгих слів стає простішою.

kilometer, kilometre ˈkɪlə ˌmi:t ə; kɪˈlɒmɪt ə, kə-, -ət- || kə ˈlɑ:məɾr;
kɪlə ˌmi:tə – *On the analogy of ˈcente metre, ˈmili metre, it clear that the stressing ˈkilo metre is logical and might be expected to predominate. Nevertheless, many people (particularly in the US, but also elsewhere) say kɪˈlɒm-. Poll panel preferences: BrE 1988, ˈkɪl – 52%, -ˈlɒm – 48%; AmE 193, -ˈlɑ:m – 84%, ˈkɪl – 16%; BrE 1998, -ˈlɒm – 57%, ˈkɪl – 43%. ~sz.* Тут ми бачимо, що автор дає різні варіанти наголосу у різний час у відсотковому відношенні. Аналізуючи вищезазначене, ми дізналися, що у британському

варіанти у 1988 році наголос на перший склад у слові *kilometer* складає 52%, у той час як наголос на другий склад – 48%. Через десять років, тобто у 1998 році, ситуація змінилась навпаки, наголос на другий склад став більш частотним – 57%, а на перший – менш частотним – 43%. Також автор пояснює частотність головного наголосу на перший склад аналогією зі словами ‘centi metre та ‘mili metre і зазначає, що багато людей, особливо в США, говорять *ki’lometre*. Також фіксуємо те, що подані два варіанти написання слова – американський та англійський *kilometer* та *kilometre* відповідно.

Таким чином, Longman Pronunciation Dictionary by J. C. Wells містить наступну інформацію відносно фонетичної структури слова, як центральної одиниці мови:

1. Словник фіксує орфоепічну вимову та особливості діалектної вимови слова, характерні для британського та американського варіантів вимови.

2. Окрім британського та американського варіантів вимови, словник подає оригінальну транскрипцію топонімів іншомовного походження.

3. У словнику використовується вузька фонетична транскрипція для позначення фонічної структури слова.

4. Словник послідовно відображає зміни в основному, найбільш частотновживаному та допоміжних (при їх наявності) фоноваріантах слова, які можуть відрізнитись один від одного інвентарем фонем, появою факультативних звуків, діакритичних знаків, змінами акцентного типу слова, або його акцентно-ритмічної моделі шляхом спеціальних символів або шкали.

5. Словник відображає фонетичну структуру не лише широковживаної лексики, але й власних імен (прізвищ, імен, топонімів) та спеціалізованої лексики.

6. Словник фіксує омофони слів, які зустрічаються у мові, шляхом їх подачі в дужках.

7. Словник фіксує неправильну вимову слів, з метою звернення уваги на ці помилки, у разі частотності таких випадків.

Таким чином, розглянувши обидва словники окремо один від одного, ми можемо порівняти їх. Використовуючи знаки Міжнародного Фонетичного Алфавіту у сучасній транскрипції, LPD подає вимов більш ніж 75 000 лексичних одиниць, їх основних форм та граматичних і дериваційних афіксів у двох варіантах: американському та британському. У той час як EPD звертається лише до британського варіанта та містить в собі лише 58 000 слів. Окрім того, у словники включені незвичні лексичні одиниці, такі як: фрази, аббревіатури, численна кількість топонімів, прізвищ та імен. Дуже багато прикладів містять корисні коментарі щодо

поданих варіантів вимови. На початку словників є близько двадцяти сторінок пояснювального матеріалу для користувачів.

Характерною рисою LPD є використання декількох кольорів фарби для позначення частотних варіантів вимови (синій) та менш частотних (чорний), у EPD всі фоноваріанти позначені чорним кольором, але менш частотні показані в квадратних та круглих дужках. В обох словниках ми зустрічаємо акцентно-ритмічні структури. Але у словнику Дж. Веллса ми також можемо побачити шкалу зміни акцентно-ритмічної моделі у різний час.

До LPD внесена оригінальна транскрипція власних імен іншомовного походження, чого не можна сказати про словник Д. Джоунса. Також словник Дж. Веллса фіксує варіанти вимови слів, які є широко розповсюдженими у мові, але не є правильними. У словниках використовуються різні види транскрипції, у LPD ми фіксуємо вживання вузької фонетичної транскрипції та численну кількість діакритичних знаків, а в EPD широку фонетичну транскрипцію. Таким чином, можна стверджувати, що словник Дж. Веллса дає нам більш точний варіант вимови слова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джоунз Даниэль. Словарь английского произношения / Даниель Джоунз. – М., 1963. – 538 с.
2. Зиндер Л. Р. Транскрипция. Транслитерация / Л.Р. Зиндер // Общая фонетика. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Высш. шк., 1979. – С. 291–297.
3. J. C. Wells. Longman Pronunciation Dictionary / J. C. Wells. – London: Longman, 2005. – 869 p.
4. Фонетика [Электронный ресурс] : Википедия – свободная энциклопедия. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Фонетика>. – (дата обращения 16. 03.2016)
5. Visible_Speech [Электронный ресурс] : Википедия – свободная энциклопедия. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Visible_Speech

АННОТАЦИЯ

Баранова О. И. Особенности использования транскрипции в современных произносительных словарях

Статья посвящена отличиям использования транскрипции в словарях English Pronouncing Dictionary by Daniel Jones и Longman Pronunciation Dictionary by J. C. Wells путем сравнения их особенностей и систематизации отклонения от нормативного английского произношения.

Ключевые слова: фонема, фонетический значок, транскрипция, широкий вариант транскрипции, узкая транскрипция, фонетический алфавит Международной фонетической ассоциации, британский и американский варианты произношения.

SUMMARY

Baranova O. Specifics of the transcription use in contemporary pronunciation dictionaries

The article is devoted to differences in transcription use in English Pronouncing Dictionary by Daniel Jones and Longman Pronunciation Dictionary by J. C. Wells by means of comparing their specifics and systematization of deviations from Received Pronunciation.

Key words: phoneme, symbol for sound, transcription, broad transcription, narrow transcription, International Phonetic Alphabet, British and American pronunciation.

АНОТАЦІЯ

Баранова О. І. Особливості використання транскрипції у сучасних вимовних словниках

Стаття присвячена відмінностям використання транскрипції в словниках English Pronouncing Dictionary by Daniel Jones та Longman Pronunciation Dictionary by J. C. Wells шляхом порівняння їх особливостей та систематизації відхилення від нормативної англійської вимови.

Ключові слова: фонема, фонетичний значок, транскрипція, широкий варіант транскрипції, вузький варіант транскрипції, фонетичний алфавіт Міжнародної фонетичної асоціації, британський та американський варіанти вимови.

*О.Ф. Богоява
(г. Горловка)*

УДК 81.0

ПОНИМАНИЕ И ЕГО ОБРАЗ В ОБЛАСТИ КОММУНИКАЦИИ. ПОНЯТИЕ ОБРАЗА

Словари описывают более десятка значений слова «образ» и его производных, что свидетельствует о его междисциплинарном характере, и, как технический термин, оно встречается во многих науках, как традиционных, так и современных.

С философской точки образ интерпретируется как субъективный взгляд на объективность внешнего мира или